

Przeglądy i komentarze

MŁODZI SOCJALIŚCI W SPD — WZORY CZŁONKOSTWA

1. Wprowadzenie

Jednym z podstawowych efektów długoletniego procesu emancypacji Wspólnoty Roboczej Młodych Socjalistów (*Arbeitsgemeinschaft der Jungsozialisten in der SPD*) było uzyskanie względnej autonomii w ramach SPD, wytworzenie się określonej kategorii członków Wspólnoty oraz zasadnicza zmiana wewnątrzpartyjnych funkcji tej Wspólnoty.

Jeśli do przełomowego Kongresu federalnego Młodych Socjalistów (MS) w Monachium (1969 r.) najważniejsza, obok szkoleniowej, funkcja Wspólnoty polegała na integrowaniu Młodych Socjalistów z SPD, to w bardzo krótkim czasie Wspólnota Roboczej MS zdobyła stanowisko opozycji wewnątrzpartyjnej, mającej określony program polityczny oraz mniejsze lub większe poparcie organizacji partyjnych niższego szczebla. Natomiast owa tradycyjna funkcja integracji nabrała jakościowo odmiennego znaczenia, ponieważ polegała już nie tyle na integracji z SPD, co ze Wspólnotą Roboczą MS. Niewątpliwie jest to zjawisko paradoksalne. Paradoksalność jego polega na tym, iż z jednej strony Wspólnota integruje te kategorie członków, które w tradycyjnej SPD nie znalazłyby najprawdopodobniej dla siebie miejsca, z drugiej zaś kanalizuje w długotrwałym procesie adaptacji i edukacji politycznej elementy ją dezintegrujące¹.

Tak więc, wbrew pozorom, Wspólnota Robocza MS zapewnia sprawniejsze realizowanie jednej z zasadniczych funkcji każdej partii politycznej, tzn. rekrutację i selekcję jej członków do partyjnej elity politycznej. Problem to dla SPD tym bardziej istotny, że profil polityczny, a raczej postawy polityczne nowych członków SPD, ich przekrój społeczny oraz poziom wykształcenia wykazują więcej różnic niż punktów zbieżnych z członkami *establishmentu* partyjnego.

2. Struktura społeczno-zawodowa Młodych Socjalistów

Kształtowanie się opozycji wewnątrzpartyjnej w SPD następowało w wyniku oddziaływania dwu czynników: wewnętrznego, określonego powolnym przesuwaniem się SPD w kierunku *Volkspartei*, ze wszelkimi tego konsekwencjami i stosunkowo coraz mniej popularną wśród bazy członkowskiej polityką koalicji i czasowych sojuszków, oraz zewnętrznego — współokreślanego zarówno recesją gospodarczą lat 1966-1967, agresją amerykańską w Wietnamie², jak również wybuchem konfliktu społecznego w RFN, którego spektakularnym przejawem były rewolty studenckie.

¹ Powyższą tezę zdaje się pośrednio potwierdzać wypowiedź byłego szefa Urzędu Kanclerskiego H. Ehmkego: „Swego czasu udało się nam pozyskać z ulicy młodą generację. Obecnie wydaje się nam w partii, iż poprzez wytrwałą polemikę zdołaliśmy osiągnąć integrację wyższego stopnia”, *Spiegel-Gespräch*, „Der Spiegel”, 1972/16 (dalej cyt. Sp.).

² W wywiadzie udzielonym dla „Time” W. Roth, przewodniczący fed. MS, stwierdził: „Wietnam miał dla nas absolutnie podstawowe znaczenie. Do czasu Wietnamu nikt nie występował z potępieniem. [...] Wietnam zmienił wszystko”. („Time”, 7 V 1973, s. 11).

SPD jako partia, która z jednej strony programowo zakładała dążenie do „nowego porządku gospodarczego i społecznego” (program godesberski), z drugiej natomiast w szeroko pojętej praktyce politycznej akceptowała w mniejszym lub większym stopniu istniejący układ stosunków gospodarczych i społecznych, zdołała wprawdzie wchłonąć organizacyjnie stosunkowo mniej radykalne elementy, lecz nie potrafiła skutecznie ani zneutralizować ruchu MS w swych ramach ideologicznych, ani też sformułować alternatywy dla programu MS w taki sposób, by uniknąć zjawiska określanego przez W. Abendrotha jako *Zweckentfremdung*³. Polegało ono na faktycznym oddalaniu się SPD od jej własnych celów i przystosowania się do instytucji społeczeństwa kapitalistycznego.

Nie bez znaczenia w całym procesie kształtowania się silnej organizacji wewnętrzpartyjnej, skupiającej określoną kategorię wiekową — organizacji zdolnej do wywierania pożądanego wpływu na różne grupy określane wspólną nieprecyzyjną nazwą „młodych” — był, poczynając od lat sześćdziesiątych, systematyczny liczbowy wzrost MS w szeregach partii.

TABELA 1

Nowo przyjęci członkowie

Wiek	1958	1959*	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969	1972
do 29	29,7	27,2	27,4	32,3	33,7								65,5
30 - 40	26,5	27,8	27,9	27,9	27,0								
do 35						49,3	48,7	51,6	56,1	53,8	54,4	54,6	

* W roku 1959 górną granicę wieku MS podniesiono ponownie do lat 35.

Mimo masowego napływu młodych roczników do SPD w dalszym ciągu liczebnie największą grupę wiekową stanowią członkowie powyżej 40 lat.

TABELA 2

Struktura wieku członków SPD

Wiek	SPD (%)	Ludność RFN uprawniona do głosowania (%)
do 34	18	30
35 - 50	32	23
ponad 50	50	47

Wg. „Der Spiegel”, 1970/20, s. 54.

Odgrywają oni dominującą rolę nie tylko w wielu lokalnych organizacjach partyjnych, w których coraz częściej dochodzi do bezpośrednich konfrontacji między MS a „starymi” socjaldemokratami przy obsadzaniu ważniejszych stanowisk partyjnych oraz wystawianiu kandydatów do *Bundestagu*, lecz głównie na płaszczyźnie federalnej. Związane jest to między innymi z tym, iż wyprofilowanie się polityka

³ Abendroth W., *Aufstieg u. Krise der deutschen Sozialdemokratie*. W: *Das Problem der Zweckentfremdung einer politischen Partei durch die Anpassungstendenz von Institutionen an vorgegebene Verhältnisse*, Frankfurt a. Main 1964.

wymaga stosunkowo długiego czasu, a wyraźniejsze perspektywy uzyskania istotniejszych stanowisk wewnątrzpartyjnych zarysowują się dopiero około 35 roku życia⁴. Linia podziału między „młodymi” (MS) a „starymi” członkami SPD jest w dużym stopniu uwarunkowana nie tyle naturalną cezurą wiekową, która zaostczać może już istniejące podziały, co warunkami organizacyjno-politycznymi samej partii oraz politycznym ukierunkowaniem nowo wstępujących członków. Struktura wieku członków SPD jest wyraźnie korzystniejsza dla starszych roczników przede wszystkim w tradycyjnie socjaldemokratycznych okręgach, natomiast w diasporze kształtuje się korzystniej dla roczników młodszych. Przykładowo ilustruje to tabela 3.

TABELA 3

Wiek	Mannheim	Podokręg Karlstadt
poniżej 30	9%	18%
30 - 50	28%	48%
powyżej 50	63%	24%

Dane wg Bilstein H., Hohlbein H., *Jungsozialisten, Junge Union. Die Nachwuchsorganisationen der Parteien in der BRD*, Opladen 1972, s. 19.

Prawdopodobnie w okręgach o silnej tradycji socjaldemokratycznej wewnątrzpartyjne struktury i zwyczaje są bardziej spetryfikowane i „uświęcone” właśnie ową tradycją niż ma to miejsce w diasporze, gdzie mogą one być nieco luźniejsze, a tzw. *Ochsentur*, czyli długoletnie terminowanie przed uzyskaniem korzystniejszych pozycji wyjściowych, może być przestrzegane z mniejszą konsekwencją. Spośród ponad 800 tys. członków SPD, około 180 tys. to członkowie w grupie wieku do 35 lat, którzy w ramach partii tworzą potencjalną bazę członkowską dla MS. Według szacunkowych danych, uzyskanych z ankiety przeprowadzonej z inicjatywy zarządu SPD wśród jej członków do lat 35, dominującą grupę MS stanowią członkowie w przedziale 25 - 35 lat, a przeciętna wieku przewodniczących poszczególnych wspólnot roboczych MS wynosi 28 lat⁵. Jest rzeczą charakterystyczną, iż wśród nowo przyjętych członków SPD do lat 35 najwięcej jest pracowników umysłowych. Liczba robotników natomiast stale się zmniejsza. Jeśli zsumujemy poszczególne kategorie „nie-robotników”, to wówczas okaże się, iż dysproporcja między obu grupami staje się niewspółmiernie duża na korzyść „nie-robotników”.

Zjawisko zmniejszania się liczby robotników przyjmowanych do SPD typowe jest zresztą dla całej partii; ilustruje je tabela 5.

Dysproporcja między robotnikami i pozostałymi grupami staje się rażąca, jeśli porównamy udział poszczególnych grup w składzie delegatów na federalny kongres MS, który odbył się w Oberhausen w lutym 1972.

⁴ Por. Scheuch E., *Führungsgruppen u. Demokratie in Deutschland*, „Die neue Gesellschaft”, 1965/5, s. 367 (dalej cyt. jako DnG).

⁵ Zgodnie z postanowieniem zjazdu SPD w Bad Godesberg (1969 r.), przeprowadzono wiosną 1970 roku wśród członków SPD do lat 35 ankietę, rozsyłając 188 400 kwestionariuszy. W odpowiedzi nadeszło 32 841 ankiet, z czego jako materiał badawczy wybrano 3 980. Tak więc otrzymane rezultaty charakteryzują jedynie, jak można przypuszczać, aktyw MS, tzn. około 30 tys. członków, pozwalając raczej na szacunkowe oceny Wspólnoty Roboczej MS. Wg Rosenbaum U., *Die Jusos antworten. Ergebnis einer Befragung*, „Vorwärts”, 1970/33 (dalej cyt. jako Vorw.).

TABELA 4
Struktura zawodowa MS

Zawód	%	
Urzednicy państwowi	22	
Pracownicy umysłowi w przem. pryw.	19	
Pracownicy umysłowi w służbie pub.	12	
Pracownicy samodzielni, wolne zaw.	4	57%
Robotnicy wykwalifikowani	19	
Robotnicy niewykwalifikowani	5	24%
Studenci	11	
Uczniowie	3	14%
Inni	5	100%

Dane wg ankiety jak w przypisie 5.

TABELA 5

Rok (%)	Robotnicy	Zawody wolne (%)
1966	49,4	4,7
1967	44,5	5,6
1968	41,6	6,3
1969	39,9	7,8
1972	27,6	—

Wg SPD-Jarbuch, 1964/65 i nast., Vorw. 1973/42.

TABELA 6

Struktura zawodowa delegatów
na kongres w Oberhausen

Zawód	%
Uczniowie i studenci	42,54
Pracownicy umysłowi	25,00
Urzednicy	21,93
Robotnicy i rzemieślnicy	4,82
Uczniowie zawodu	0,88
Inni	3,95
Brak danych	0,88
	100

Wg Butterwegge Ch. *Organisation und Information der Jungsozialisten*, DnG 1972/9, s. 678.

Bezsprzecznie dominującą grupę w tym przypadku tworzyli studenci i uczniowie. Robotnicy natomiast reprezentowani byli w stopniu minimalnym — na 288 delegatów kongresu 8 — to robotnicy, co bez rzemieślników stanowi tylko 2,7% ogólnego

nej liczby delegatów. Zjawisko to nie pozostawało bez wpływu zarówno na stosunki między MS a partią z jednej strony, jak również na dynamikę ich oddziaływania na warstwy robotnicze — zwłaszcza gdy weźmiemy pod uwagę także szybki przyrost członków SPD w określonej grupie wiekowej, co może wskazywać, iż poszli oni za wezwaniem współdziałania z partią⁶. Szczególnie dobitnie uwidacznia się działalność tej grupy w zachodnioniemieckich uczelniach, gdzie studenci o orientacji marksistowskiej zdołali podporządkować sobie większość rad studenckich (AStA)⁷. Jednocześnie nasuwa się pytanie, czy teoretyczne „inklinacje” MS nie spowodują, iż na zewnątrz będą oni stopniowo tracili kontakt z bazą członkowską, przede wszystkim wśród robotników, utrzymując tym samym wewnątrz partii tradycyjny podział zadań między lewicą, kompetentną w sprawach teorii, i pragmatyczną prawiącą odpowiedzialną za praktykę polityczną. Zjawisko to jest tym bardziej godne uwagi, iż mimo werbalnej więzi z klasą robotniczą, między MS a robotnikami brak jest najczęściej wspólnej płaszczyzny porozumienia. Także pośród robotników daje się zauważyć negatywny stosunek do MS⁸. Zastanawiający jest przy tym również fakt, że przy stosunkowo niskiej reprezentacji robotników we Wspólnocie Roboczej MS aż 41% zrzeszonych jest w jednym z zachodnioniemieckich związków zawodowych (DGB), natomiast przy nadreprezentacji pracowników umysłowych jedynie 4% to członkowie DAG⁹. Sam fakt podwójnego członkostwa, w związkach zawodowych i w SPD, nie byłby niczym wyjątkowym, zważywszy jej tradycyjne powiązania ze związkami¹⁰, gdyby ta dysproporcja nie wskazywała na istnienie pewnych barier, jakie może napotkać, i najczęściej w praktyce napotyka, młodzież robotnicza zrzeszona w SPD, a nominalnie również we Wspólnocie Roboczej MS. Bariery te są niewątpliwie jednym z zasadniczych czynników, hamujących napływ młodzieży robotniczej do Wspólnoty, która zarówno w subiektywnym odczuciu tej młodzieży, jak i faktycznie, stwarza jej mniejsze szanse udziału w życiu politycznym niż związki zawodowe, a zwłaszcza związkowe organizacje młodzieżowe.

3. Wzory członkostwa we Wspólnocie Roboczej MS

Biorąc pod uwagę zarówno całokształt zmiany w strukturze społeczno-zawodowej MS, jak i ich funkcje w SPD nasuwa się uzasadnione pytanie, jaki wpływ wywarły one na kształtowanie się wzorów członkostwa w ramach Wspólnoty Roboczej MS,

⁶ I tak np. w lokalnej organizacji SPD we Freiburgu tempo przyrostu członków SPD w okresie 1969 - 1972 wyniosło 62,2% w porównaniu z 6,3% w latach 1965 - 1969. Nie mniej interesująca jest w powyższym aspekcie struktura zawodowa członków (za okres marzec 1972 - 73): robotnicy i urzędnicy (łącznie!) 20%, studenci 36%, uczniowie 7%. Wg Reumann K., *Statt Arbeitnehmern...*, FAZ 1973/84.

⁷ W 67 uniwersytetach i uczelniach technicznych zdominowali niemalże wszystkie rady studenckie a na 28 uniwersytetach lewicowi studenci uzyskali bezpośredni wpływ na politykę uczelni. Wg „Time”, 7 V 1973, s. 12.

⁸ Na zarządy robotników Opla, iż w wyborach do zarządu (chodzi o Rüsselsheim i pobliskie gminy w uprzemysłowionych rejonach nad Menem) przedstawiciel MS odpowiedział: „MS o wiele lepiej będą pilnować interesów robotniczych [...]”. W Monachium odpowiedź brzmiała: „Nie powinno się uprawiać fetyszyzmu tokarki. Robotnicy powinni pracować, a planowanie i kierowanie pozostawić MS”.

Na nadzwyczajnym zjeździe monachijskiej SPD jeden z przemawiających robotników stwierdził, iż robotnicy zastanowią się dobrze, czy mają głosować na partię, której nie mają nic do powiedzenia. Wg *Feindseliges Klima in der München SPD*, FAZ, 9 VIII 1972.

⁹ Dane wg ankiety Rosenbauma U., *op. cit.*

¹⁰ Na temat relacji SPD—związki zawodowe w RFN por. Meissner L., *SPD i jej elita polityczna w okresie VI Bundestagu (1969 - 1972)*, Warszawa 1973.

Pytanie to wymaga — jak się wydaje — kilku uwag ogólnych, związanych z problemem partycypacji oraz członkostwa partii politycznych.

Ewolucja SPD, jaka dokonała się po II wojnie światowej, nie pociągnęła za sobą wprowadzenia istotniejszych zmian w statycznej strukturze organizacyjnej partii, odbiła się jednak na wzajemnych relacjach między poszczególnymi jej organami oraz na strukturze społecznej jej członków. Wraz ze zmianą klasowego charakteru SPD jej funkcje integracyjne w obrębie jednej klasy uległy powolnemu zanikowi na korzyść funkcji wynikających z uczestniczenia partii w systemie partyjnym opartym na zasadzie konkurencji poszczególnych ugrupowań w walce o przejęcie władzy politycznej. Tym samym punkt ciężkości zainteresowań poszczególnych partii w systemie parlamentarnym zaczął przesuwać się w kierunku wyborcy¹¹, którego głosy decydowały o szansach partii na zajęcie korzystnej pozycji w parlamencie.

Spotykane w literaturze przedmiotu rozróżnienie na „partię wyborców” (*Wählerpartei*) oraz „partię członkowską” (*Mitgliederpartei*)¹², przyjmujące za kryterium podziału liczbową relację między członkami partii a jej wyborcami, nie jest ani dostatecznie precyzyjne, ani uzasadnione z teoretycznego punktu widzenia. Jeśli nawet dana partia dysponuje stosunkowo dużą liczbą członków, tak jak SPD kształtowana długoletnią tradycją, to nie odgrywają oni już tej roli co w przeszłości, ponieważ ich funkcje agitacyjne, pośredniczenia między partią a nie zorganizowaną częścią ludności oraz współkształtowania lub modyfikowania polityki partii w dużym stopniu, względnie całkowicie, przejęte zostały przez wyspecjalizowane instytucje¹³, działające często na zamówienie ośrodków kierowniczych danej partii.

Mimo iż główne zainteresowania partii zwrócone są ku wyborcy, i mimo że członkowie partii mają ograniczone możliwości oddziaływania — tak wewnątrz partii, jak i na zewnątrz — można zauważyć ciekawe zjawisko (przynajmniej jeśli chodzi o SPD) stałego wzrostu liczby członków partii począwszy od roku 1954¹⁴. Dlaczego więc wraz z relatywnym zmniejszaniem się możliwości oddziaływania członków partii nie występują tendencje przeciwne, wyrażające się spadkiem lub utrzymaniem na mniej więcej stałym poziomie potencjału członkowskiego oraz całkowitym *desinterementem*, jeśli chodzi o działalność partyjną i polityczną? Przy założeniu nawet, iż członkostwo partii politycznych stwarza jedynie pozory zwiększenia szans wywierania wpływu na decyzje polityczne przez najszersze warstwy członków partii, które zwykle stanowią około 90 do 95% jej składu¹⁵, nie należy tracić z pola widzenia faktu, iż partia jest zwykle jednym z najistotniejszych wyrażycieli interesów różnych grup społecznych. Poza tym drogi karier politycznych wiodą niemalże wyłącznie przez partię, gdyż nominowanie kandydatów uprawnionych do ubiegania się o stanowiska publiczne stanowi najważniejszą funkcję współczesnej *catch all party*. Dodajmy, iż jest ona najczęściej niemalże całkowicie zmonopolizowana przez partię. Ponadto same partie nie są w żadnym razie zainteresowane ograniczaniem swego potencjału członkowskiego przynajmniej z dwu powodów: członkowie stanowią stałą i w zasadzie pewną bazę wyborczą oraz jedno

¹¹ „Partia dąży do pozyskania maksymalnej liczby wyborców, aby przy ich poparciu przejąć sprawowanie władzy i czasami, lecz nie zawsze, realizować konkretny program”. Kirchheimer O., *Parteistruktur und Massendemokratie in Europa*, „Archiv des öffentlichen Rechts”, 1954/3, s. 304.

¹² Por. Heydte von der F. H., *Soziologie der deutschen Parteien*, München 1935.

¹³ Por. Banaszekiewicz J., *Państwo i partia w systemie kapitalistycznym*, Warszawa 1972, s. 269.

¹⁴ Por. Kaack H., *Geschichte und Struktur des deutschen Parteiensystems*, Westdeutscher Verlag 1972, tab. 12, s. 495.

¹⁵ Dane wg Zeuner B., *Innerparteiliche Demokratie*, Berlin 1969, s. 198.

ze źródeł — jakkolwiek nie najważniejsze, to jednak nie pozbawione znaczenia — dochodów finansowych partii politycznych¹⁶.

Wszystko to nie tłumaczy jeszcze w dostatecznym stopniu ani stałej od pewnego okresu tendencji zwiększania się liczby członków niektórych partii politycznych RFN, ani też zwiększonego napływu młodych roczników — głównie do SPD. Wydaje się, iż zjawisko przynajmniej formalnego uczestniczenia w partii a mówiąc ogólniej — w życiu politycznym, związane jest raczej — generalnie rzecz biorąc — z kulturą polityczną danego kraju, rozumianą za G. Almondem jako *pattern of orientations to political actions* lub raczej szerzej za W. Markiewiczem, który słusznie eksponuje „klasowe uwarunkowania kultury politycznej”, jako „elementy w globalnie pojętej kulturze, które dotyczą wartości uznawanych i pożądaných przez daną grupę” [...]¹⁷.

Tendencja ta jest tym bardziej interesująca, iż po pierwsze: nie potwierdza szeroko lansowanej tezy o dezideologizacji życia społecznego we współczesnych państwach kapitalistycznych¹⁸, po drugie: mamy tu do czynienia ze zjawiskiem odwrotnym niż w SPD traktowanej jako całość. Polega ono na rewaloryzacji we Wspólnocie Roboczej MS takich „tradycyjnych” ról członka partii, jak modyfikowanie polityki partii, pośredniczenie, kontrola oraz agitacja. Nie chodzi tu jednak o agitację przedwyborczą, ponieważ Wspólnota nie prowadzi kampanii wyborczych i jej cele wyborcze są w zasadzie identyczne z celami partii jako całości, lecz o agitację za nowym porządkiem społecznym i politycznym.

Zważywszy, iż struktura członkowska każdej partii politycznej jest wysoce zróżnicowana, a samo pojęcie „członkostwa” odmiennie jest rozumiane w poszczególnych partiach nawet tego samego typu, podstawową trudnością związaną z określeniem rodzaju członkostwa jest ustalenie odpowiednich kryteriów podziału oraz zdefiniowanie samego „członkostwa”. Wprawdzie statuty organizacyjne poszczególnych partii z reguły ściśle określają ramy przyjmowania nowych członków do organizacji partyjnej, jednakże w partiach, które nie stosują formalnego mechanizmu rekrutacji, ściśle rozróżnienie między członkami i nieczłonkami napotyka poważne trudności. Natomiast w tych partiach, gdzie istnieją formalne zasady regulujące przyjmowanie nowych członków, jak w przypadku SPD, sytuacja wygląda jedynie o tyle prościej, że możemy dokładnie określić liczbę statutowych członków partii, ich przekrój społeczno-zawodowy itp., lecz w dalszym ciągu pozostają oni pozornie jednorodną masą, zróżnicowaną jedynie w aspekcie wieku, klasy itp.

Wydaje się w związku z powyższymi uwagami, iż samo pojęcie „członkostwa” funkcjonuje w trzech podstawowych znaczeniach. *N o r m a t y w n y m*, związanym i regulowanym przez statut danej partii; *i d e a l n y m*, rozumianym jako zespół cech najbardziej pożądaných z punktu widzenia wartości reprezentowanych w danej grupie oraz sprawowania określonych funkcji, np. przewodniczącego zarządu, członka frakcji parlamentarnej itp., oraz *r e a l n y m*, stanowiącym połączenie zarówno elementów normatywnych, jak i idealnych, współokreślanych, a nawet determinowanych aktualnymi warunkami praktyki politycznej. Mówiąc ogólnie: poję-

¹⁶ Składki członków SPD stanowią drugą co do wielkości (32%) pozycję po dotacjach państwowych (34%) w łącznym budżecie partii z roku 1969. W analogicznym okresie składki członków CDU i CSU stanowiły trzecią część w budżecie. Wg „Telegraf”, 5 I 1971; „Die Zeit”, 1971/41.

¹⁷ Za Kim Y. C., *The concept of political culture in comparative politics*, „The Journal of Politics”, 1964/2, s. 320, oraz Markiewicz W., *Socjologia a służba społeczna*, Poznań 1972, s. 321.

¹⁸ Na temat dezideologizacji: Raschke J., *Parteien. Programme und Entideologisierung*, „Aus Politik und Zeitgeschichte”, 21 II 1970.

cie członkostwa partii oznacza w naszym ujęciu względnie stały system zachowań, wynikających albo z samego faktu formalnej przynależności do danej organizacji, albo z aktywnego uczestniczenia w realizacji jej celów (wartości), albo też z kombinacji obu tych elementów na raz.

Mimo tak szeroko zdefiniowanego pojęcia „członkostwa”, nie chodziłoby w naszym przypadku o ustalenie kategorii adekwatnych dla każdego typu partii, co zresztą — jest najprawdopodobniej niemożliwe jak słusznie zauważa M. Duverger¹⁹, lecz jedynie o określenie rodzaju członkostwa w rozpatrywanej przez nas Wspólnocie Roboczej MS. Tym samym przedstawiona powyżej definicja ma w zasadzie jedynie charakter pomocniczy. Ekspozuje ona te elementy, które naszym zdaniem dadzą się stosunkowo łatwo uchwycić w toku działalności członków Wspólnoty lub większych ich grup.

Formalne warunki członkostwa we Wspólnocie Roboczej MS określane są dwoma rodzajami dokumentów: dokumentami partyjnymi, tzn. „wytocznymi”, a ostatnio *Zasadami działalności Wspólnot Roboczych w SPD*, oraz wewnętrznymi dokumentami MS, które precyzują w oparciu o „zasady” między innymi także warunki członkostwa. Dokumenty te wymagają — zgodnie z punktem 9 *Zasad działalności Wspólnot Roboczych* — zatwierdzenia ze strony zarządu SPD²⁰.

Wszystkie dotychczasowe wersje dokumentów wewnętrznych MS (*Richtlinien der JS in der SPD*)²¹ zgodnie określają, iż „w skład Wspólnoty Roboczej MS wchodzi członkowie SPD do lat 35”²². Ponadto w pracy MS może uczestniczyć każdy, kto uznaje cele Wspólnoty Roboczej MS²³. Jest to stwierdzenie o tyle interesujące, iż w odróżnieniu od poprzednich dokumentów wewnętrznych nie akcentuje tożsamości lub sympatyzowania z celami SPD²⁴, lecz z celami Wspólnoty Roboczej MS, które — jak wiadomo — nie zawsze są identyczne z celami partii jako całości.

Ustalenie jednoznacznej cezurę wiekowej zakłada, iż przy rozpatrywaniu rodzaju członkostwa we Wspólnocie Roboczej MS, zajmiemy się głównie ściśle określoną kategorią wiekową członków SPD w obustronnie zamkniętym przedziale wiekowym, którego górna granica może ulegać mniejszym lub większym zmianom w zależności od aktualnej sytuacji. Powyższe rozróżnienie jest co prawda sztuczne, ponieważ MS stanowią integralną część partii, a wyodrębniona w ten sposób grupa mogłaby mieć charakter statystyczny. W rzeczywistości jest jednak odwrotnie, gdyż system wartości oraz cele polityczne pokrywają się wprawdzie w dużym stopniu z celami SPD, lecz — jak mogliśmy zauważyć — istnieją między nimi zasadnicze różnice, które w praktyce prowadzą do wytworzenia się sytuacji konfliktowych. Ponadto członkowie Wspólnoty powiązani są, niezależnie od przynależności do SPD, licznymi więzami wewnętrznymi. Praktycznie rzecz biorąc owa wyraźna zasada wyodrębniona grupa statystyczna funkcjonuje samodzielnie. Bynajmniej, jak można by sądzić nie opiera się ona wyłącznie na kryterium wieku. Wyróżniającą ją cechą jest przede wszystkim pogląd, iż Wspólnota Robocza MS stwarza dla SPD politycz-

¹⁹ Duverger M., *Les partis politiques*, Paris 1954.

²⁰ *Grundsätze für die Tätigkeit der AG in der SPD*, 2 II 1972. W: *Handbuch für die Jungsozialisten Arbeit*, Bonn 1971, s. VII/1 dalej cyt. jako Hb. f. JS-Arb.

²¹ *Arbeits- u. Organisationsrichtlinien der JS in der SPD* 12 III 1959; *Arbeits- und Organisationsrichtlinien der Jungsozialisten in der SPD* 28 III 1963; *Richtlinien der Jungsozialisten in der SPD*, 9 - 11 III 1973. W: Flechtheim O., *Dokumente zur parteipolitischen Entwicklung in Deutschland seit 1945*, Berlin 1967 - 1970, s. 462 oraz *Beschlüsse ordentlicher Bundeskongresse der Jungsozialisten in der SPD* 9 - 11 III 1973, Bonn 1973.

²² *Richtlinien . . .*, 9 - 11 III 1973, op. cit.

²³ Por. Hb. f. JS-Arb., op. cit., s. A/1.

²⁴ Por. *Arbeits- und Organisationsrichtlinien . . .*, 1959, 1963, op. cit.

ną alternatywę, iż jest ona, jak stwierdził Th. von der Vring „SPD lat osiemdziesiątych”²⁵.

W oparciu o warunki formalnej przynależności do Wspólnoty Roboczej MS możemy wyodrębnić dwie zasadnicze kategorie członków: Młodych Socjalistów nie będących członkami SPD („MS — n. SPD”) Młodych Socjalistów członków SPD („MS — SPD”).

a) „MS — n. SPD”

Ze względu na to, że — o ile wiadomo — nie prowadzone są żadne wykazy ilustrujące udział „MS — n. SPD” w pracy Wspólnoty, trudno jest ustalić zarówno ich liczbę, jak i pełnione przez nich funkcje. Przypuszczalnie nie jest to liczba zbyt duża w stosunku do pozostałych członków Wspólnoty, ponieważ istnieją naturalne, statutowe bariery ograniczające uprawnienia tej kategorii członków²⁶. W praktyce jednak ograniczenia te nie są przestrzegane tak rygorystycznie, jak przewiduje statut. Pośrednio wskazywałoby na to postanowienie Komisji Federalnej MS z lutego 1971 r., które wyklucza udział „MS — n. SPD” w gremiach kierowniczych Wspólnoty dopiero od szczebla okręgu wzwyż²⁷. Bezpośrednio potwierdzają to także informacje zawarte w pracy Bilsteina, który stwierdza, iż w niektórych wspólnotach MS, np. w Schlezwiku-Holsztynie „MS — n. SPD” „traktowani są jako pełnoprawni członkowie” na mocy wewnętrznych postanowień Wspólnoty²⁸. Można w związku z tym założyć z dużym prawdopodobieństwem, iż w miarę aktywizowania swej działalności we Wspólnocie, część „MS — n. SPD” w naturalny sposób dołączy do partii. Równie interesujące jest przy tym, dlaczego wielu potencjalnych członków Wspólnoty uczestniczy mniej lub bardziej aktywnie w jej działalności, nie decydując się na formalne wstąpienie do SPD, a co za tym idzie również na formalne członkostwo Wspólnoty Roboczej MS? Z braków wiarygodnych i pełnych danych dotyczących członków tej grupy udzielenie bezpośredniej i udokumentowanej odpowiedzi na to pytanie nie jest możliwe. Pewnych ogólnych wniosków w tej sprawie dostarczają rozważania B. Zeunera na temat motywów wstępowania lub nie do organizacji partyjnej²⁹. Wydaje się, iż obok naturalnej inercji potencjalnych kandydatów oraz „utrwalanych zachowań konsumpcyjnych”, na które zwraca uwagę B. Zeuner w swej pracy, nie mniejszą rolę odgrywa ewolucja partii jako takiej, a co za tym idzie — zmiana jej funkcji we współczesnym społeczeństwie. Reasumując: ta luźna forma partycypacji politycznej umożliwia poszerzenie kręgu sympatyków, którzy bądź to nie widzą z różnych powodów możliwości współpracy w tradycyjnych instytucjach, bądź też Wspólnota Robocza MS stwarza dla nich taką alternatywę celów politycznych, której nie może zapewnić SPD. Równie ważnym czynnikiem może być możliwość nawiązania kontaktów z rówieśnikami w *Ortsvereinen*, które — jako organizacje początkowo towarzysko-quasi polityczne — mogą z biegiem czasu nabrać jakościowo nowego znaczenia. Tak więc zasada względnej otwartości Wspólnoty Roboczej MS pozwala spełniać jej niezmiernie istotne funkcje integracji politycznej, nie tylko w SPD, oraz kształtowania kultury politycznej. Tym samym „MS — n. SPD” tworzą zewnętrzny krąg, podobny do analogicznego kręgu

²⁵ Cyt. wg SP., 11 V 1970.

²⁶ „Prawo wnoszenia wniosków, głosowania, jak również aktywne i pasywne prawo wyborcze we Wspólnocie przysługuje jedynie członkom partii” (*Grundsätze für die Tätigkeit der Arbeitsgemeinschaften in der SPD*, 21 II 1972, w: Hb. f. JS-Arb., op. cit., s. VII/1.

²⁷ Por. Hb. f. JS-Arb., op. cit., s. A/1.

²⁸ Cyt. wg Bilstein H., Holbein H., op. cit., s. 23.

²⁹ Zeuner B., op. cit., s. 33-37.

„dorosłych” sympatyków *SPD*. Oceniany on jest na około 20% ogólnej liczby *MS*³⁰. Krąg ten jest jednak ściślej związany ze Wspólnotą Roboczą *MS*, i to dzięki temu, iż w praktyce „*MS — n. SPD*” mogą działać jako do pewnego stopnia pełnoprawni członkowie Wspólnoty³¹.

b) „*MS-SPD*”

Zgodnie z wytycznymi Wspólnoty Roboczej z roku 1973, jednym z podstawowych celów Młodych Socjalistów, rozumianych tu jako jedna z kategorii członków *SPD*, jest udzielanie „pomocy w pracy *SPD* we wszystkich dziedzinach w myśl programu godesberskiego”³². Jak już uprzednio zauważyliśmy, punktem wyjścia w działalności Wspólnoty jest krytyczna analiza programu *SPD*. Znalazła ona odbicie zarówno w programie Wspólnoty, jak również częściowe potwierdzenie w toku jej działalności politycznej.

Charakterystyczną więc cechą działalności Wspólnoty od roku 1969 jest opozycja w stosunku do niektórych programowych założeń *SPD* oraz jej aktualnej praktyki politycznej. Zasadniczym elementem wyróżniającym kategorię Młodych Socjalistów spośród pozostałych członków *SPD* jest obok formalnej przynależności do pewnej kategorii wieku, co akcentuje jeden z elementów nazwy, wspomniana już opozycja w stosunku do *SPD* oraz dążenie do budowy społeczeństwa socjalistycznego poprzez zniesienie systemu kapitalistycznego w drodze zmian strukturalnych. Brak faktycznej zbieżności celów między Wspólnotą Roboczą *MS* a *SPD*, mimo iż jest ona jednoznacznie akcentowana w dokumencie zjazdowym Wspólnoty, odbija się nie tylko na wzajemnych stosunkach między obu organizacjami, lecz ma dużo poważniejsze konsekwencje, przejawiające się w formie krzyżujących się presji. Wynikają one z podwójnego członkostwa — z jednej strony we Wspólnocie *MS*, z drugiej — w *SPD*. W przeszłości, tzn. przed zerwaniem ze studenckimi organizacjami sympatyzującymi (*SPD*, *SDS*, *GHB*), występowało zjawisko potrójnego członkostwa w organizacjach, których cele nie tylko nie były już zbieżne, lecz wzajemnie się wykluczały. Wprawdzie w przypadku Wspólnoty Roboczej *MS* oraz *SPD* nie są to cele absolutnie przeciwstawne, jednakże można powiedzieć, iż podstawową grupą odniesienia dla przynajmniej pewnej części Młodych Socjalistów nie jest *SPD*, lecz Wspólnota Robocza.

Obok podwójnego członkostwa oraz wszelkich jego implikacji nie mniej istotną cechą odróżniającą Młodych Socjalistów od pozostałych członków *SPD*, w tym także „starej lewicy”, jest wysoki poziom wykształcenia, i to niezależnie od tego, czy rozpatrujemy jedynie elitę kierowniczą Wspólnoty, czy pozostałych jej członków. Brak jest wprawdzie danych ilustrujących całość problemu, lecz jeśli weźmiemy pod uwagę, iż ponad 2/3 Młodych Socjalistów jest w wieku od 25 do 35 lat, a ponad 60% dysponuje co najmniej wykształceniem średnim lub kontynuuje naukę w różnego typu szkołach do wyższej włącznie³³, to poziom wykształcenia członków Wspólnoty jest niewspółmiernie wysoki w stosunku do analogicznego poziomu w *SPD*³⁴.

³⁰ Wg Ackermann P., *Die Jugendorganisationen der politischen Parteien*, w: *Demokratisches System und politische Praxis der Bundesrepublik*, München 1971, s. 299 (stan na rok 1970).

³¹ Jednym z przykładów tego rodzaju partycypacji politycznej jest H. Börner, obecny sekretarz *SPD*. W roku 1946 był on najpierw członkiem Wspólnoty, a dopiero w dwa lata później wstąpił do *SPD*. Wg Goyke E., *Die Hundert von Bonn*, G. Lübke Verlag 1970 (sylwetka Börnera).

³² Cyt. wg *Richtlinien . . .*, 9-11 III 1973, op. cit., s. 19.

³³ Dane wg Rosenbaum U., op. cit.

³⁴ Brak jest wprawdzie dokładnych danych porównawczych, lecz fakt, iż jedynie 57% deputowanych *SPD* do 6. *Bundestagu* miało wyższe wykształcenie, świadczyć może w pew-

W odróżnieniu od obecnej elity politycznej *SPD*, której poszczególni członkowie swą karierę polityczną zaczynali bądź to jeszcze w okresie poprzedzającym II wojnę światową, bądź też we wczesnych latach pięćdziesiątych, świadomość polityczna współczesnych nam *MS* formowana była w absolutnie odmiennych warunkach. Dla obecnego pokolenia *MS* wojna jest już wydarzeniem historycznym, a problemy przed jakimi stali „starzy towarzysze” lub „towarzysze tradycyjni”³⁵ nabierają w odmiennych warunkach politycznych nowych wymiarów. Jednak różnice te nie oznaczają, iż Wspólnota Robocza *MS*, rozpatrywana w aspekcie rodzaju członkostwa, ma jednorodną strukturę. Wprost przeciwnie — charakteryzuje się ona pod tym względem daleko większym zróżnicowaniem oraz wyrazistszą polaryzacją ideologiczną niż *SPD*, w której ideologia jako taka wydaje się, że ma znaczenie wtórne, a ewentualne różnice zdań wywoływane są tym, co określiłbym terminem „technologii władzy”. Powyższe rozróżnienie stopnia „partycypowania” w ideologii ma oczywiście charakter względny, ponieważ *SPD* jako całość odznacza się dużą polaryzacją ideologiczną. Rozróżnienie to wynika po prostu z tego, iż w centrum naszych zainteresowań znajduje się Wspólnota Robocza *MS*, a nie *SPD* jako całość.

Jest paradoksem, iż alternatywna koncepcja rozwoju *SPD* zaproponowana przez Wspólnotę Roboczą *MS*, czyli to co ją integrowało wokół wspólnego celu, stanowi jednocześnie jeden z czynników powodujących jej dezintegrację. Jak już poprzednio zauważyliśmy, dwa problemy stanowią główne linie podziału wewnątrz Wspólnoty; są to: 1) koncepcja zmian, czyli pewna idea, oraz 2) odmiennie podejście do ich przeprowadzenia, czyli praktyka polityczna. Wyznaczają one także zasadnicze różnice pomiędzy poszczególnymi kategoriami członków Wspólnoty Roboczej, przy czym rozpiętość między skrajnymi kategoriami występującymi we Wspólnotcie, tzn. między typem „nonkonformistycznym” a „skrajnie konserwatywnym”, jest dużo większa niż w *SPD*, i to z tej prostej przyczyny, iż w *SPD* nie występuje typ „nonkonformistyczny”, ponieważ nie mieści się w ramach tego rodzaju partii.

c) Typ „nonkonformistyczny”

Proponowane przez nas określenie ma oczywiście charakter względny i w żadnym razie nie sugeruje, iż metody realizacji celów politycznych tej kategorii członków będą mieściły się w tradycyjnie rozumianym terminie „rewolucji” i tym samym wykraczały poza ramy Ustawy Zasadniczej RFN³⁶. Oznacza ono natomiast całkowitą negację praktyki politycznej *SPD* i w konsekwencji stawia pod znakiem zapytania możliwości realizowania socjalistycznych celów przez partię w istocie swej reformistyczną:

„[...] nazbyt długo poddawaliśmy się iluzjom, iż socjalizm można realizować w *SPD* i przez *SPD* [...]. Nasza aktywna walka o socjalizm będzie jedynie wówczas efektywna, jeśli będziemy ją prowadzili w partii klasy robotniczej. Partią tą jest obecnie w RFN Niemiecka Partia Komunistyczna”³⁷.

Powyższy typ członkostwa reprezentowany jest wyłącznie przez przedstawicieli ugrupowań „Stamokap” oraz „Antyrewizjonistów”, których działalność nawiązuje do „uświęconych” tradycją sporów w socjaldemokracji niemieckiej.

nym stopniu o tym, jak kształtuje się poziom wykształcenia w całej *SPD*, wyjąwszy Wspólnotę *MS*. Dane wg Kaack H., *op. cit.*, s. 661.

³⁵ Powyższą typologię zaczerpnięto z pracy Kaacka H., *op. cit.*, ss. 488-9.

³⁶ Por. art. 26 p. 2 Ustawy Zasadniczej RFN.

³⁷ Wortlaut der Erklärung mit der 20 JS ihren Austritt aus der *SPD* begründen, „Die Welt”, 1973/74.

Również w aspekcie przekroju społecznego typ ten nie odbiega w niczym od charakterystyki całej Wspólnoty Roboczej MS, a raczej stanowi ilustrację nadreprezentacji pracowników umysłowych oraz studentów. Wskazuje na to skład społeczny grupy, która wystąpiła z SPD. Spośród 20 jej członków, 11 to studenci i uczniowie, a wśród pozostałych znajdujemy m.in. inżyniera, nauczyciela oraz litografa³⁸.

Na podstawie dotychczasowego kształtowania się wzajemnych relacji między poszczególnymi ugrupowaniami w ramach Wspólnoty oraz jednoznacznego egzekwowania przez SPD postanowień z listopada 1970 roku można przypuszczać, iż powyższa kategoria członków Wspólnoty postawiona została wobec alternatywy: z SPD, czy poza nią. Najbardziej radykalni i konsekwentni w swych przekonaniach „nonkonformiści” wystąpili z SPD. Większość z nich, na ile można ocenić to na podstawie przebiegu dwu ostatnich kongresów MS, pozostała we Wspólnocie. Jest to jednak większość raczej izolowana i pozbawiona szerszych możliwości działania wobec nacisku ze strony SPD i Wspólnoty Roboczej MS. Prawdopodobne jest, iż większość owa będzie stopniowo się zmniejszała. Powstaje jednak pytanie, czy poszczególni jej przedstawiciele nie znalazłszy miejsca w SPD będą je mogli znaleźć w innej partii? Nie jest to bynajmniej pytanie pozbawione podstaw, szczególnie wówczas, jeśli weźmiemy pod uwagę, iż powyższa kategoria członków wywodzi się z anarchizujących ruchów studenckich bądź też w dalszym ciągu będąc studentami ma szerokie możliwości działania na wyższych uczelniach w oparciu jednak jedynie o bazę studencką.

W aspekcie rozpatrywanego przez nas problemu o wiele istotniejsze jednak wydaje się pytanie, jakie możliwości działalności politycznej otwierają się przed kategorią „nonkonformistów” w ramach Wspólnoty Roboczej MS? A raczej precyzyjniej formułując pytanie, jakie perspektywy mają ci „nonkonformiści”, którzy opowiedzieli się za jedną z alternatyw, tzn. za działalnością w ramach Wspólnoty? Przy założeniu, iż SPD jako całość zaczęłaby przesuwac się na lewo, co jest aktualnie pozbawione wszelkich realniejszych podstaw, typ „nonkonformistyczny” uzyskałby wówczas znacznie szersze możliwości rozwijania działalności wewnątrzpartyjnej. Bardziej prawdopodobne wydaje się jednak, iż będzie on się zbliżał, rezygnując częściowo z werbalnego, a niemalże całkowicie praktycznego radykalizmu, w kierunku najbardziej spokrewnionej kategorii członków — „Młodych Towarzyszy”.

d) „Młodzi Towarzysze”³⁹.

Aktualnie dominującą kategorią członków Wspólnoty Roboczej MS zarówno w sensie jej liczebności, jak i znaczenia politycznego są „Młodzi Towarzysze”. Podobnie jak reprezentanci poprzedniej kategorii są to ludzie młodzi, którzy w swej działalności politycznej nawiązują bardziej do pewnych elementów tradycji marksowskiej niż powojennej tradycji socjaldemokracji niemieckiej. Nurt marksowski dochodzi do głosu przede wszystkim tam, gdzie MS zajmują się krytyczną analizą funkcjonowania systemu kapitalistycznego oraz postulują konieczność jego przezwyciężenia i utworzenia nowego socjalistycznego porządku społecznego, niezależnie od tego, jakie konkretne treści łączą oni ze słowem „socjalizm”. Podobnie jak u Marksa, jednym z podstawowych wyróżników państwa socjalistycznego ma być społeczna własność środków produkcji oraz demokratyzacja i humanizacja przyszłego społeczeństwa⁴⁰. Pierwiastek humanistyczny jest bardzo silnie uwypuklony w koncep-

³⁸ Zestawienie danych wg Wortlaut . . . , op. cit.

³⁹ Określenie zaczerpnięte z pracy H. K a a c k a , op. cit.

⁴⁰ *Resolutionen des Bundeskongresses. München 1969*, w: Hb. f. JS-Arb., op. cit., s. II/1.

ejach „Młodych Towarzyszy”, lecz proveniencja jego nie zawsze jest jednoznacznie marksowska. Inspirowany on jest także równolegle przez te źródła, o których wspominał program godesberski.

Tradycja socjaldemokratyczna uwidacznia się, naszym zdaniem, przede wszystkim w akceptacji niektórych posunięć istniejącego państwa, które dopiero na skutek określonej działalności politycznej (reformy strukturalne) ma ewoluować w kierunku państwa socjalistycznego, oraz w odrzuceniu jakiegokolwiek współpracy z komunistami. Owe tradycyjne odcięcie się (*Abgrenzung*) od współpracy z ruchem komunistycznym nie występuje u „Młodych Towarzyszy” w zdecydowanej formie. Ma ono charakter ambiwalentny i oscyluje między jednoznacznym odrzuceniem a warunkową i ograniczoną zgodą na współpracę. Z pewnością jednak nigdy nie będzie nadmiernym uproszczeniem, jeśli przyjmemy, iż „Młodzi Towarzysze” mieszczą się w tym tradycyjnym modelu negacji potrzeby współpracy z ruchem komunistycznym, niezależnie od tego czy motywacja ich różni się od analogicznej motywacji SPD, czy nie. Nie można wykluczyć, iż w bardziej sprzyjających warunkach zewnętrznych margines współpracy mógłby się stopniowo powiększać, nie na tyle jednak, by prowadzić do zdecydowanego wzmocnienia ruchu komunistycznego w RFN, gdyż jest to sprzeczne z podstawowymi założeniami Wspólnoty.

W związku z tym wydaje się, iż dominującą cechą „Młodych Towarzyszy” jest — obok zdecydowanego pragmatyzmu — przede wszystkim to, co można by określić „świadomością władzy”, wyrażającą się w stwierdzeniu J. Strassera, iż „musimy się przygotować do problemu związanego z władzą” (*Machtfrage*)⁴¹. Mówiąc o „świadomości władzy” nie chodziłoby nam w żadnym razie o stwierdzenie, iż dążenie do niej wypływa bądź to z bliżej nieokreślonych a tajemniczych sił tkwiących w działającym podmiocie, bądź też, że powstaje ono na skutek działania mechanizmów kompensacyjnych. Z punktu widzenia rodzaju członkostwa istotne jest — naszym zdaniem — uchwycenie pewnych cech typowych dla danej grupy, a taką cechą jest właśnie świadomość władzy rozumiana jako pragmatyczne dążenie do zajęcia określonych pozycji w celu dokonania zmian zgodnych w założeniu z programem Wspólnoty Roboczej MS.

Pragmatyzm „Młodych Towarzyszy” nie występuje w formie skrajnej, czysto technokratycznej, jako środek realizacji doraźnych korzyści. Jest on raczej podporządkowany koncepcji perspektywicznej budowy społeczeństwa socjalistycznego. Przejęcie władzy, a raczej jej stopniowe przejmowanie, mające się dokonać w „marszu poprzez instytucje”, podporządkowane jest perspektywicznemu celowi, który wynika z krytycznej analizy funkcjonowania społeczeństwa kapitalistycznego.

Niezależnie od różnorodności motywów, jakie składają się nie tylko na podjęcie działalności politycznej, lecz przede wszystkim na takie jej ukierunkowanie, które może doprowadzić do uzyskania określonego zakresu władzy związanego z zajmowaną pozycją, dominującą cechą „Młodych Towarzyszy” jest wyrażona świadomość władzy. W związku z tym ich praktyczna działalność polityczna stanowi swoistą kombinację zorientowaną z jednej strony na cele perspektywiczne (społeczeństwo socjalistyczne), z drugiej natomiast — podporządkowaną zdecydowanemu pragmatyzmowi. Ze względu na dynamikę zjawiska trudno jest jednoznacznie ustalić, który z powyższych elementów odgrywa rolę decydującą. Jednocześnie nie można całkowicie wykluczyć, iż w praktycznym działaniu „Młodych Towarzyszy”, obliczonym przecież także na przejmowanie określonych pozycji, pragmatyzm nie będzie odgrywał decydującego znaczenia.

⁴¹ Cyt. wg Sp., 1973/13.

e) „Zintegrowani”.

Określając kolejną kategorię członków Wspólnoty Roboczej MS mianem „zintegrowanych”, chodzi nam głównie o uwypuklenie faktu, iż w odróżnieniu od poprzedniej kategorii typ „zintegrowany” zorientowany jest bardziej na praktykę polityczną, przynoszącą wymierne i stosunkowo szybko osiągalne rezultaty (np. pozycję w hierarchii) niż na perspektywiczne koncepcje oraz motywację teoretyczno-ideologiczną. W tym też sensie kategoria ta jest bardziej zintegrowana z tym nurtem SPD, który uzyskał zdecydowaną przewagę w powojennej socjaldemokracji niemieckiej, a dla którego teoria ma znaczenie drugoplanowe. Jest to sytuacja o tyle paradoksalna, że przedstawiciele typu „zintegrowanego” sukcesy swe budowali w oparciu o wyemancypowaną Wspólnotę Roboczą MS. Reprezentowali oni jednak zazwyczaj takie postawy polityczne, które nie prowadziły do trwałych konfliktów ani ze Wspólnotą MS, ani tym bardziej z SPD. Nie znaczy to, że przedstawiciele „zintegrowanych” kariery swe opierają na daleko idącym oportunizmie czy też przystosowaniu, ponieważ reprezentują oni w zasadzie takie koncepcje polityczne, które — przy całej swej innowacji — mieszczą się bardziej w ramach partii socjaldemokratycznej niż analogicznych koncepcjach „Młodych Towarzyszy”. W związku z tym „zintegrowani” nastawieni są bardziej na działalność reformatorską w istniejących instytucjach społeczeństwa kapitalistycznego w oparciu o warstwy średnie oraz sojusze, jak określili to jeden z jej reprezentantów, z „lewa ku centrum”⁴². Przypuszczać można, iż taka koncepcja sojuszy przyczynić się może co prawda do umocnienia wewnątrzpartyjnej pozycji tej kategorii członków, lecz spowoduje zarazem nieuniknione jej przesuwanie się ku koncepcjom centrystycznym.

f) „Typ menedżerski” oraz „skrajnie konserwatywny”.

Ze względu na kierunek rozwoju koncepcji politycznych MS oraz praktykę polityczną trudno byłoby w zasadzie mówić o istnieniu w ramach Wspólnoty Roboczej MS kategorii członków określonych mianem „konserwatywnych”, tzn. dążących do zachowania *status quo*. Typ ten egzemplifikuje raczej postawy polityczne charakterystyczne, wprawdzie w formie nie aż tak krańcowej, dla Wspólnoty sprzed roku 1969. Chodziło nam tu o podkreślenie, iż przesuwanie się Wspólnoty na lewo od SPD wykorzystane zostaje przez pewne grupy jej członków, poprzez krytykę lewicowości oraz nawiązanie praktycznej współpracy z grupami prawicowymi, jako odskocznia do kariery politycznej. Tak więc jedynie w tym aspekcie „typ menedżerski” jest pewną kontynuacją „typu konserwatywnego” we Wspólnocie Roboczej MS po roku 1969.

Technika działania, umożliwiająca sprawne funkcjonowanie „typu menedżerskiego”, polega na wyolbrzymianiu tzw. lewicowego zagrożenia SPD ze strony Wspólnoty i odsuwaniu tym samym w cień procesów zachodzących na prawym skrzydle partii. Istnieją zresztą sprzyjające warunki zewnętrzne do funkcjonowania tej kategorii członków, określane chociażby zdecydowanym odgródnieniem się od ruchu komunistycznego.

Tym samym przebiegu kariery G. Müllera, egzemplifikującego typ „skrajnie konserwatywny”, nie można traktować jako swego rodzaju *Betriebsunfall*, ponieważ nie jest on bynajmniej zjawiskiem odosobnionym⁴³ i poza tym wynika także z określonych prądów politycznych w zachodniemieckiej socjaldemokracji.

⁴² Por. Saar-SPD, „Die Welt”, 1973/241.

⁴³ Na przełomie roku 1971/72 SPD zanotowała falę wystąpień z partii. Pomijając już tak spektakularne przypadki, jak byłego ministra finansów K. Schillera, czy wiceprzewodniczą-

W odróżnieniu od typu „skrajnie konserwatywnego” typ „menedżerski” karierę polityczną wiąże wyłącznie z *SPD*. Charakterystyczną jego cechą jest czysto instrumentalne traktowanie wszelkich problemów ideologiczno-politycznych. Mają one jedynie o tyle znaczenie, o ile pozwalają za ich pośrednictwem osiągnąć, niezależne od nich same, cele. Cele natomiast wyznaczane są przede wszystkim doraźnymi perspektywami. Wydaje się, iż typ ten nastawiony jest przede wszystkim na efektywność działania, której podporządkowane są pozostałe cele.

Jarosław Gowin

cego Przesiedleńców H. Hupki, podobną decyzję o wystąpieniu z *SPD* podjęto szereg innych członków partii, motywując ją, jak np. K. P. Schulz, „coraz to poważniejszym odchodzeniem *SPD* od programu godesberskiego”. Cyt. wg Rh. Merk., 21 IV 1972. Podobną motywację wystąpienia, prawdopodobnie niezależnie od innych zasadniczych przyczyn, zaprezentował H. Bärweld, były kierownik Referatu d/s Ogólnoniemieckich oraz pracownik *Ost-Büro*. Wg *SPD-Rechte*, Sp. 1971/6.